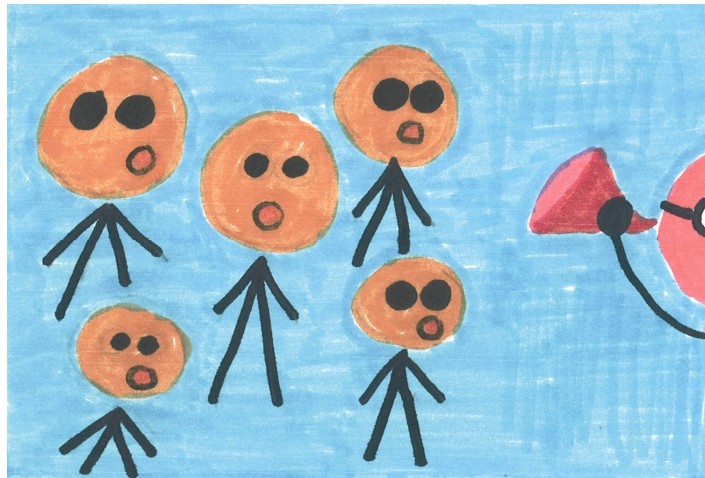

Tiina Piironen

OHJAAJAN OPAS

LASTEN OSALLISTAVIEN RYHMIEN OHJAAMISEEN

Tekijä: Tiina Piironen
Toiminnanjohtaja
Minijellonat ry

Taitto: Sirpa Frondelius

Kannen kuva:
Iita-Mari Virtanen

1. painos
Helsinki 2007

© Kuunnelkaa meitä -hanke
www.kuunnelkaameita.fi

Kalevan Nuorten Liitto ry
Minijellonat ry
Nuorten Kotkain Keskusliitto ry
Setlementtinuorten Liitto ry
Suomen Demokratian Pioneerien Liitto ry
Suomen Partiolaiset - Finlands Scouter ry
Suomen Poikien ja Tyttöjen Keskus – PTK ry
Vesaisten Keskusliitto ry.

SISÄLLYS

1 YHTEISKUNNALLINEN TAUSTA.....	4
2 OSALLISUUDEN KÄSITTEESTÄ.....	5
3 LASTEN OSALLISUUS	6
4 OSALLISUUS RYHMÄILMIÖNÄ.....	7
5 OSALLISUUDEN ERI TASOT JA MUODOT	8
5.1 OSALLISUUDEN MUODOT.....	8
5.2 OSALLISUUDEN PORTAAT IKÄTASOITTAIN.....	9
6 OHJAAJAN / AIKUISEN ROOLI	10
6.1 ASENNE	10
6.2 ILMAPIIRI.....	10
6.3 YHTEISET PELISÄÄNNÖT.....	11
6.4 AKTIVAATTORI	11
6.5 AIKUISEN VASTUU	11
7 MENETELMIÄ	12
7.1 IDEOINTI / SUUNNITTELU.....	12
7.1.1 Valinta vaihtoehdoista.....	12
7.1.2 Aivoriihi	12
7.1.3 Tulevaisuusverstaas	12
7.1.4 Karttakävely	14
7.1.5 Suunnittelumato / aikajana	14
7.1.6 Vastuiden jako	14
7.2 TOTEUTUS.....	15
7.3 ARVIOINTI	15
7.3.1 Kysymyksiä.....	15
7.3.2 Tarinaviiva	16
7.4 ERIMIELISYYKSIÄ TAI ONGELMIA RYHMÄSSÄ	17
7.5 PÄÄTÖKSENTEKO.....	17
7.5.1 Sitouttavan päätöksenteon menetelmä.....	17
7.5.2 Päätöksenteon harjoitus	18
7.6 NEUVOTTELUHARJOITUS.....	18
7.7 KUUNTELUHARJOITUS.....	19
7.8 VÄITTELYHARJOITUS	20
7.9 KESKUSTELUT	22
7.10 TUTUSTUMINEN.....	22
7.10.1 Tutustuminen.....	22
7.10.2 Yhteinen tavoite	23
7.10.3 Ryhmien muodostamistapoja.....	23
LÄHTEET.....	25

1 YHTEISKUNNALLINEN TAUSTA

YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS

12.artikla

1. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimituksissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

13.artikla

1. Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa.

2. Tämän oikeuden käytölle voidaan asettaa tiettyjä rajoituksia, mutta vain sellaisia, joista säädetään laissa ja jotka ovat välttämättömiä:

- a) muiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi; tai
- b) kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen (ordre public), tai väestön terveyden tai moraalin suojelemiseksi.

PERUSTUSLAKI

Suomen perustuslain 2. luvussa 6§:ssä sanotaan, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastavasti.

KUNTALAKI

Kuntalain 27§:ssä sanotaan kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista, että Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

NUORISOLAKI

Nuorisolain 3. luvun 8 §:ssä sanotaan nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta, että nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.

Lait velvoittavat siis kuntaa kuulemaan omia kansalaisiaan, joita myös lapset ja nuoret ovat. Lait velvoittavat myös aikuisia luopumaan sellaisista käytännöistä, jotka perustuvat vain aikuisten tietoon, näkökulmaan ja kokemuksiin. Tämä velvoite koskee erityisesti viranomaisia.

2 OSALLISUUDEN KÄSITTEESTÄ

Osallisuuden käsitteen määrittelemineen yksiselitteisesti on vaikeaa. Nuorten osallisuutta tutkinut Anu Gretchel on määritellyt osallisuuden voimaantumisen ja valtautumisen (empowerment) tunteena. Gretchel painottaa kokemusta ja sitä, että nuorten tulee kyetä asettamaan itsensä toimijan asemaan.

Osallisuus voidaan ymmärtää myös vastakohtana osattomuudelle ja syrjäytymiselle. Osallisuus nähdään tällöin osallisuutena *johonkin*. Tästä näkökulmasta katsottuna toiminnan painopiste on enemmän korjaavassa toiminnassa, kysymys on osattomien saamisesta osallisiksi.

Uudessa nuorisolaissa ei ehkä juuri tämän problematiikan takia mainita termiä osallisuus, siellä puhutaan osallistumisesta, aktiivisesta kansalaisuudesta, vaikuttamisesta ja nuorten kuulemisesta. Nämä ovatkin yleisesti käytettyjä termejä osallisuuden rinnalla/sijasta.

Tässä hankkeessa osallisuus ja osallisuuden edistäminen nähdään demokratiakasvatuksena ja aktiivisen kansalaisuuden edistämisenä. Demokratia ei toimi ilman aktiivisia kansalaisia. Lasten ja nuorten asenteet yhteiskunnallista osallistumista kohtaan muotoutuvat niiden kokemusten perusteella, joita heillä on omista todellisista vaikuttamismahdollisuuksistaan heille itselleen tärkeissä asioissa.

Osallisuudella tässä hankkeessa tarkoitetaan lasten kokemusta siitä, että voi todella saada aikaan muutoksia omassa elämässään ja ympäristössään. Se on myös sitoutumista ja vaikuttamista asioiden kulkuun ja vastuun ottamista seurauksista. Tässä hankkeessa painotuu erityisesti myös lasten kuuleminen heitä koskevissa asioissa.

Demokratian periaatteella tarkoitetaan, että asioita ideoidaan, suunnitellaan ja niistä päätetään yhdessä. Jokaisella on mahdollisuus sanoa mielipiteensä ja mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Jokaisen kokemukset ja näkökohdat ovat arvokkaita.

Osallistuminen ja osallisuus tarkoittavat vähän eri asioita. Osallistuminen tarkoittaa sitä, että ollaan mukana jossain tilanteessa, joka on usein toisten ihmisten järjestämä ja johon ei ole itse vaikuttanut millään tavalla. Osallisuus taas tarkoittaa sitä, että itse sitoutuu johonkin toimintaa ja haluaa vaikuttaa asioiden kulkuun sekä ottaa vastuun myös seurauksista. Osallisuus tarkoittaa omaa kokemusta päättämisestä ja asioihin vaikuttamisesta sekä kokemuksen myötä syntyvää sitoutumista.

3 LASTEN OSALLISUUS

Lapsen oikeus osallistumiseen on lapsen oikeuksista heikoimmin tunnettu Suomessa. Osallistumisella on kuitenkin merkitystä juuri lapsuuden arvostuksen kannalta. Mitä paremmin otamme huomioon lapset toimijoina ja kansalaisina, sitä arvostetummaksi he itsensä kokevat. Lasten oikeus osallistua tarvitsee tuekseen välittäviä aikuisia.

Lasten osallistumisen ja arvostamisen kannalta kaikkein tärkein paikka on oma koti, sitten päivähoito ja myöhemmin koulu, järjestöt ja vapaa-ajan toiminta. Lasten osallistumisesta puhuttaessa tarvitaan ennen kaikkea lasta kunnioittavia ja kuuntelevia aikuisia, jotka ovat halukkaita keskustelemaan lasten kanssa. Osallistumisen rakenteita ovat mm. koulun opilaskunnat sekä erilliset lasten parlamentit, nuorisovaltuustot ja muut vaikuttajaryhmät.

Lasten osallisuus ei tarkoita päätösvallan ja liian suuren vastuun siirtämistä lapsille, vaan kasvatuksellinen vastuu toiminnasta säilyy aina aikuisella. Aikuisen tehtävänä on määritellä rajat ja arvioida lasten kehitystason mukaisesti, millaiseen vastuunkantoon he pystyvät. Mitä nuorempana lapsi saa omalle kehitystasolleen sopivaa vastuuta, sitä helpompi hänen on myöhemmässä elämässään osallistua ja vaikuttaa.

Osallistavassa kasvatuksessa tavoitteena on opettaa lapsille, että asiat eivät vain tapahdu, vaan niiden eteen täytyy jonkun tehdä jotain. Tuloksena syntyy kriittisesti ja avoimin silmin maailmaa katsova kansalainen. Lasten osallisuudessa ja osallistavassa toiminnassa on kyse paljolti aikuisten toiminnasta ja heidän käsityksistään ja arvoistaan. Monesti aikuiset toimivat ”lapsen parhaaksi” kyseenalaistamatta sitä. Lasten kannustaminen osallistumiseen on nyky-yhteiskunnassa tärkeää erityisesti lasten määrän vähenemisen vuoksi, mutta osallistumisen liiallinen ihannoiti voi olla myös jossain tilanteissa vaarallista.

Osallistavan toiminnan tarkoituksena ei ole kasvattaa lapsista ”pieniä aikuisia”, vaan lapsuutta on arvostettava sellaisenaan ja toiminnassa on otettava huomioon lasten erilaiset tavat osallistua. Aikuisuuden normit eivät saa täysin määritellä lasten osallistumisen muotoja ja tapoja. On pyrittävä löytämään lapsille luontaiset tavat.

4 OSALLISUUS RYHMÄILMIÖNÄ

Osallisuudessa on kysymys ryhmästä ja yksilöiden toimimisesta siinä. Yksilön kokemus osallisuudesta tai osattomuudesta ei voi syntyä ilman ryhmää, yksin ei voi olla osallinen. Monelle lapselle tärkein tai merkittävin kokemus lapsuudesta voi olla ryhmään kuulumisen tai kuulumattomuuden tunne. Lapsi tuntee olevansa osallinen, kun hän kokee, että hänen ryhmällään ja hänen tähän ryhmään kuulumisellaan on merkitystä. Kaikista ei kasva eikä tarvitse kasvaa aktiivisia yhteiskunnallisia vaikuttajia, mutta kaikilla on oikeus kokea olevansa tärkeä osa jotakin ryhmää tai yhteisöä. Jokaisella on oikeus kokea olevansa merkityksellinen omana itsenään ja omine mielipiteineen.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan harjoitella erilaisissa yhteisissä ryhmätilanteissa, joissa tehdään kaikkia ryhmäläisiä koskettavia päätöksiä, esim. hankinnoista, toiminnan sisällöstä tai ryhmän nimestä. Oleellista tällöin on, että lapset tietävät, millä perusteella päätöksiä tehdään ja millaiset ovat käytössä olevat resurssit, esimerkiksi hankintoihin käytävissä oleva summa. Aikuisten on oltava valmiina tutkimaan ratkaisuja ja vaihtoehtoja avoimesti sekä rikkomaan totuttuja toimintamalleja.

Osallisuuden tunne syntyy aina vuorovaikutuksissa toisiin. Vuorovaikutteinen viestintä tapahtuu dialogina toista kuunnellen. Dialogina keskusteltaessa kehitetään asioita tasavertaisessa vuorovaikutuksessa, aikuisen ja lapsen välisessä sekä lastenkeskinäisessä vuorovaikutuksessa. Dialogisessa vuorovaikutuksessa kuunnellaan ja ymmärretään erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia. Ryhmässä tehdään myös yhteenvetoja asioista ja annetaan sekä saadaan selityksiä itseä askarruttaviin kysymyksiin.

Ryhmässä toimimisessa on kysymys sosiaalisten ryhmätaitojen harjoittelusta. Tärkeää on toisten auttaminen ja tärkeää on oppia toimimaan erilaisissa ryhmäkokoonpanoissa. Jokaisen täytyisi hyväksyä ja nähdä ryhmän jäsenten erilaisuus mahdollisuutena ja rikkauteena.

5 OSALLISUUDEN ERI TASOT JA MUODOT

Aikuiskeskeinen suunnittelu- ja kehittämistoiminta on lasten osallistumisen merkittävin hidaste ja joskus jopa este. Osallisuuden mittari on se, kuinka hyvin lapset ja nuoret pääsevät oikeasti osallistumaan esimerkiksi kerhojen sisällön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Kansalaistoimintaan kannustettaessa tulee lapsille tarjota jo pienestä pitäen kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta sekä järjestötoiminnan mahdollisuuksista. Halukkuus osallistua ja vaikuttaa ei ole synnynnäinen ominaisuus. Lasten ja nuorten kyky liittyä yhteiskuntaan perustuu myönteisille kokemuksille perheessä ja koulussa sekä monipuolisille kokemuksille lapsuuden ja nuoruuden vertaisryhmissä.

5.1 OSALLISUUDEN MUODOT

Ideointi-osallisuus

- Mistä ideointi lähtee? Tarvitaan perustietoa erilaisesta kansalaistoiminnasta yleensä. Jos lapsi ei tiedä mahdollisuuksista, ei ideoitakaan synny tyhjästä. Ideointi lapsilla lähtee siitä, kun on itse mukana kokemassa, näkemässä, kuulemassa ja muulla tavoin aistimassa tai rekisteröimässä tietoa siitä ympäristöstä, jossa toimitaan. Siis olemalla osallisena jossain ja saamalla siitä kokemuksia, jotka antavat taas impulssin toimia, pystyy ideoimaan aihetta itselle sopivaksi toiminnaksi.
- Tarvitaanko ideointiin joukko vai voiko sitä tehdä yksin? Lapset yleensä haluavat tehdä asioita yhdessä. Aikuisen tehtävänä on mahdollistaa tiedon saanti ja arvioida sen perille meno. Ideoinnissa tärkeää mahdollisimman vapaa ideoiden esittäminen.

Tieto-osallisuus

- Mistä lapset saavat tietoa? Lapsilla täytyy olla tarpeeksi tietoa, jotta he pystyvät osallistumaan suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tiedon jakamisessa ja pilkkomisessa sopivaksi on aikuisella suuri rooli.
- Media ja virtuaaliset ympäristöt tuottavat paljon tietoa ja ne ovatkin lapsen maailmassa korvaamassa esim. opettajan auktoriteettia tiedon lähteenä. Aikuisen tehtävä on ohjata lasta tunnistamaan tiedon lähteiden merkitys ja todenperäisyys.
- Lapsille annettavan tiedon tulee olla realistista ja lapsille ymmärrettävässä muodossa.

Suunnitteluosallisuus

- Ideasta hankkeeksi, konkreettisen suunnitelman tekeminen.
- Lasten kanssa toimittaessa tulee olla aikaa ja kärsivällisyyttä, motivoituessaan lapset tekevät monet asiat aikuisia sutjakkaammin ja suhteellisen itsenäisesti.

Päätöksenteko-osallisuus

- Tehtäessä lasten kanssa päätöksiä suunnitelman pohjata on tärkeää varmistaa, että kaikki ymmärtävät *mitä päätettiin*. Miten saadaan lapset motivoitumaan päättämään asioista? Millaisia kokemuksia se vaatii pohjalle? Lapsille tulee saada tunne, että heillä on nyt ihan oikeasti mahdollisuus vaikuttaa, että päätökset viedään käytäntöön, joten ei ole ihan sama millainen päätös tehdään ja kuka sen tekee. Lapsille

täytyy myös tulla onnistumisen kokemuksia päätösten loppuunsaattamisesta, jotta jatkossa pystytään motivoimaan heitä uuteen suunnitteluun.

- On hyvä aika ajoin kerrata ja arvioida, mitä päätöksiä on tehty ja kuinka hyvin päätöksistä on pidetty kiinni. Päätöksenteon pitkäaikaisia vaikutuksia on hyvä arvioida myös etukäteen.

Toimintaosallisuus

- Lapset ”apuhjaajina” ja pieniä vastuutehtäviä kaikille.
- Osaamisen jakaminen lasten kesken ja lasten ja aikuisten kesken antaa lisää ja monipuolistaa toimintamahdollisuuksia.

Arviointiosallisuus

- Arviointi on muokattava lasten kielelle, esim. mitä tarkoittaa ”saavutettiin tavoitteet”?
- Mikä tuntui miltäkin jne?
- On tärkeää myös arvioida jokaisen osallistumista ja myös niitä syitä, jotka mahdollisesti vaikuttivat suunnitelmien pilalle menemiseen.

5.2 OSALLISUUDEN PORTAAT IKÄTASOITTAIN

5-6-vuotiaat: Osallistun ja tulen kuulluksi omassa perheessä, päiväkodissa, kerhossa

- oman toiminnan säätely yrittämisen ja erehtymisen kokemusten kautta
- opettelee toimimaan osana ryhmää
- pienet työtehtävät

7-8-vuotiaat: Osallistuminen ja toimiminen koulussa, harrastuksissa

- oman toiminnan säätely yrittämisen ja erehtymisen kokemusten kautta
- vastuunoton harjoittelu
- opettelee toimimaan osana kouluyhteisöä, harrastusryhmää
- työtehtävät

9-10-vuotiaat: Osallistuminen yhteisten asioiden hoitoon

- muutoksen ja epävarmuuden sietäminen
- yhteisten asioiden hoitaminen ja vaikuttaminen osallistumisen kautta
- osallistuminen päätöksentekoihin
- oman mielipiteen muodostaminen
- työtehtävät

11-12-vuotiaat: Lähiympäristössä osallistuminen ja vaikuttaminen, vastuullisuus

- pitkäjänteinen ja innovatiivinen toiminta
- realistisen kuvan luominen omista vaikutusmahdollisuuksista
- oman toiminnan ja sen vaikutusten arviointi
- yhteistyö erilaisten lasten kanssa
- vastuu yhteisistä asioista
- yhteisön merkityksen oivaltaminen
- järjestötoiminnan tunteminen

6 OHJAAJAN / AIKUISEN ROOLI

Aktiiviseksi kansalaiseksi ei synnytä vaan opitaan. Kiinnostus yhteisiin asioihin ja tunne omista mahdollisuuksista vaikuttaa kasvavat harjoittelun myötä. Osallisuudella tarkoitetaan vaikuttamisen tunteen luomista lapsille ja nuorille; tunnetta siitä, että omalla mielipiteellä on merkitystä. Toiminnassa on tärkeää korostaa erilaisten kansalaistaitojen harjoittelua, esimerkiksi vuorovaikutus-, viestintä- ja ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotaitoja. Tärkeää on löytää ne kasvatukselliset keinot, joilla voidaan edistää lasten ja nuorten kasvamista aktiivisiksi kansalaisiksi.

6.1 ASENNE

Osallistavan toimintakulttuurin rakentuminen riippuu ratkaisevasti siitä, miten tärkeänä ohjaajat aikuiset pitävät lasten ja nuorten kuuntelemista ja vaikuttamismahdollisuuksia. Käytännön toiminnassa kyse on siitä, ettei lapsille tarjota kaikkea valmiiksi pureskeltuna ja ylhäältä annettuna. Aikuisjohtoisesta toiminnasta siirrytään näin osallistavaan ja aktivoivaan toimintaan ottamalla lapset ikätasonsa mukaisesti mukaan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Aikuisen on omalla asenteellaan osoitettava, että hän arvostaa lasta ja hänen mielipiteitään. Lasta on oikeasti kuunneltava ja myös ideoita toteutettava, jotta lapsille tulee kuuluksi tulemisen tunne. Aikuisen on annettava tilaa lapsille, uskallettava ajatella erilaisia tapoja vaikuttaa ja sanoa mielipiteitään. On myös luotettava lasten kykyihin toimia ja osallistua.

6.2 ILMAPIIRI

Ohjaajan tulee luoda ryhmään sellainen ilmapiiri, että jokainen voi kokea ryhmän turvalliseksi ja jokainen myöskin kokee merkitykselliseksi oman osallistumisensa ryhmässä. Kun ohjaaja oppii tuntemaan jokaisen ryhmän jäsenen vahvuudet ja oppii käyttämään lasten erilaista osaamista hyväkseen yhteisessä suunnittelussa ja toiminnassa, ollaan pitkällä osallisuuden edistämiseksi. Ohjaajan tulee luoda tunne siitä, että kaikkia tarvitaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi, eikä ”vapaamatkalaisia” sallita. Kasvu osallisuuteen alkaa turvallisesta ryhmästä ja laajenee siitä muualle yhteiskuntaan.

Ohjaajan tulisi siis luoda ryhmään positiivisen riippuvuuden tunne. Tällä tarkoitetaan sitä, että ryhmässä pidetään yllä ajatusta: kun annan, niin saan ja siitä syntyy vahva tunne. Kaikki ryhmän jäsenet ovat asenteellisesti samassa veneessä ja soutavat samaan suuntaan. Lopputuloksena tulisi syntyä tunne: ”Me teimme sen!” Ryhmän menestyminen riippuu sen jäsenten menestymisestä. Kun minä teen parhaani ja kaikki muutkin tekevät parhaansa, pääsemme päämääräämme.

Yhteisten tavoitteiden luomiseen ja erilaisuuden hyväksymiseen liittyy myös tutustuminen toisiin ja erilaisuuden hyväksyminen. Erilaisia ryhmäytymis- ja tutustumisleikkejä menetelmäsiossa.

6.3 YHTEISET PELISÄÄNNÖT

Tärkeää ryhmän toiminnan aloittamisessa on luoda ryhmälle pelisäännöt, siitä miten toimitaan ja miksi. Täytyy myös varmistaa, että kaikki ovat ymmärtäneet mistä on kyse. Ryhmässä keskustellaan ja neuvotellaan kaikki yhdessä, ryhmässä täytyy olla mahdollisuus testata omia ajatuksiaan ja myös kuunnella muita, kaikkien mielipide on tärkeää.

Ryhmä on onnistunut tehtävässään vasta sitten, kun sen jokainen jäsen on tuonut oman panoksensa. Niinpä jokainen ryhmän jäsen on itse vastuussa omasta toiminnastaan, mutta samalla jokainen on myös vastuussa ryhmän onnistumisesta.

6.4 AKTIVAATTORI

Aikuisen tärkein rooli osallistavassa toiminnassa on toimia ryhmän ”ihmettelijänä”, kysymysten asettajana. Mitä voisimme tehdä toisin, mitä voisimme tehdä enemmän/vähemmän, miksi joku asia on/ei ole näin?

Aikuisen tehtävänä on aktivoida lapsia keskusteluun toisten lasten kanssa, keskusteluun aikuisten kanssa ja esittämään omia mielipiteitään ja toiveitaan. Ohjaajan tehtävä varsinkin pienten lasten kanssa on virittää ja ohjata keskustelua, niin että kaikilla on mahdollisuus omien näkökantojen esille tuomiseen.

6.5 AIKUISEN VASTUU

Aikuisilla on vastuu siitä, mitä asioita lapset kykenevät ikätasonsa mukaisesti päättämään, miten asioita käsitellään ja millaisia päätöksiä tehdään. Aikuisilla täytyy olla tilanteen kokonaishallinta. Aikuisten tehtävänä on virittää hyvä ja perusteellinen keskustelu aiheen pohjalta. Ammatillisia ratkaisuja ei tarvitse tehdä lapsilta piilossa, sillä jos yhteistyö on rakentunut luottamukselliseksi, niin lapset kyllä antavat tilaa aikuisten asiantuntijuudelle. Aikuiset saavat auttaa päätöksenteossa, kunhan osaavat ja muistavat perustella ne lapsille ajoissa.

Aikuisen vastuulla on myös tietää ja kertoa lapsille käytettävissä olevista resursseista (esim. käytettävissä oleva raha, tila, aika jne). Eli pitää huolta siitä, ettei turhia pettymyksiä lapsille tule suunniteltaessa toimintaa. Jos ohjaaja jo suunnitteluvaiheessa tietää, etteivät rahat tule riittämään suunnitelman toteuttamiseen, se tulee kertoa lapsille. Näin lapset voivat sitten ehdottaa jotain muuta, toteuttamiskelpoista.

7 MENETELMIÄ

7.1 IDEOINTI / SUUNNITTELU

Osallistava toiminta lasten kanssa alkaa yhteisestä suunnittelusta. Mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä tarkemmin ohjaajan tulee miettiä, miten suunnittelu toteutetaan.

7.1.1 Valinta vaihtoehtoista

Pienten lasten kanssa aloitettaessa osallistavaa toimintaa tai jos toiminnan mahdollisuudet ovat hyvin rajalliset, on hyvä aloittaa valitsemalla ohjaajan etukäteen antamista vaihtoehtoista. Vaihtoehtoja täytyy olla niin paljon, että vaikuttaminen tuntuu todelliselta. Ohjaajalla voi olla esim. 15 vaihtoehtoa, joista 7 valitaan (vaikka taidekerhon eri kerhokertojen aiheet).

Valitseminen tapahtuu niin, että ensin ohjaaja käy vaihtoehdot läpi ja varmistaa, että lapset ovat ymmärtäneet ne. Sen jälkeen pienryhmissä (2-3) lapset ensin keskustelevat eri vaihtoehtoista, ”mikä minusta olisi kivointa ja mikä sinusta”. Tällä varmistetaan se, että lapset miettivät enemmän vaihtoehtoja ja kuulevat myös muiden mielipiteitä siitä. Sitten ohjaaja kysyy ryhmiltä, mikä heidän mielestä olisi kivointa, mikä tylsintä. Sen jälkeen äänestetään kaikista vaihtoehtoista. Valinnat kirjoitetaan ylös.

7.1.2 Aivoriihi

Pienissä ryhmissä keskustelemalla ja kirjaamalla ylös esim. fläppipaperille tuotetaan aiheesta niin monta ideaa kuin mahdollista, miettimättä vielä toteutumista. Tai ryhmälle voidaan jakaa tietty määrä paperilappuja, joihin on jokaiseen kirjattava yksi idea (aiheena esim. liikuntapäivä/lasten päivä). Tässä vaiheessa vielä tärkeintä ideoiden määrä, ei laatu. Ryhmät esittelevät sitten ideansa muille 2-3 ideaa kerrallaan.

Seuraavaksi aletaan miettiä toteuttamista ja otetaan huomioon rajoitukset (aika, paikka, ajankohta, raha jne.). Sen jälkeen kootuista ideoista äänestetään.

7.1.3 Tulevaisuusverstas

Tulevaisuusverstas on ongelmanratkaisumenetelmä, jossa koko yhteisön voimin demokraattisesti työskennellen pohditaan yhteisesti sovittuun asiaan liittyviä ongelmia ja ideoita, joita sitten yhdessä toteutetaan. Tulevaisuusverstaan on tarkoituksena valjastaa ”ruohonjuuritason kansalaiset” eli tässä tapauksessa lasten asiantuntijuus käyttöön.

Tulevaisuusverstaissa on aina mukana sekä menneisyys että tulevaisuus. Suhde menneisyyteen on selvitettävä ennen kuin mennään tulevaisuuteen. On siis ensin selvitettävä millaiselta ympäristö näyttää nyt, mitä puutteita ja ongelmia on, ennen kuin voidaan mennä suunnittelemaan uutta.

Tulevaisuusverstaan vaiheet

1. Motivointivaihe

Ennen tulevaisuusverstaita koko ryhmä tutustuu ympäristöön, alueeseen, taloon, aiheeseen jne. Motivointivaiheessa voidaan suorittaa esim. karttakävely, jossa katsotaan kartasta ongelmakohtia pihalla ja samoin on kartoitettu hyvät puolet tutustuttavassa kohteessa ja ympäristössä. Tämä on tärkeä vaihe; kartoitetaan heti, mitä asioita hankkeen avulla on mahdollista toteuttaa.

2. Ongelmavaihe

Lapset pohtivat ympäristöön liittyviä ongelmia periaatteena ”Mitä meillä ei ole, mikä on tylsää, mikä ahdistaa, mikä kiusaa...” Seinille kiinnitetään isoja pape-reita, joihin jokainen lapsi käy kirjaamassa sen mikä on omasta mielestä on-gelmana tällä hetkellä. Aikuiset voivat auttaa pienempiä kirjoittamisessa, mut-ta silloin on pidettävä huoli, että ongelmat tulevat kirjoitettua juuri niin kuin lap-si ne sanoo.

Ohjaajan tehtävänä ongelmasvaiheessa on pitää huolta, että tässä vaiheessa ei keskustella eikä kritisoida! Ohjaaja myös kannustaa kirjoittamaan lisää on-gelmia, mitä enemmän sen parempi. Tässä vaiheessa saa valittaa sydämensä kyllyydestä, eikä kukaan puutu siihen!

Ohjaaja puuttuu ainoastaan siinä vaiheessa, jos seinille tulee henkilöiden ni-miä tms. muita loukkaavaa tekstiä. Ne pyyhitään yli heti, ketään ei saa louka-ta. Saa kirjoittaa samoja ongelmia kuin muutkin.

Kun ongelmia on saatu tarpeeksi, ohjaaja lukee vielä kaikki ääneen, jotta kai-kille tulee tietoisuus kirjatusta ongelmista. Sen jälkeen äänestetään, jokaisella 3 ääntä käytettävinaan, jotka voi käyttää miten haluaa.

Sen jälkeen ohjaaja kirjaa ylös 5 eniten ääntä saanutta ongelmaa.

3. Ideointivaihe

Nyt ongelmat käännetään myönteisiksi asioiksi eli kirjataan vastauksia ongel-miin tai jopa unelmoidaan. Toteutetaan samalla tavalla kuin ongelmasvaihe. Tässäkään vaiheessa ei kritisoida eikä keskustella.

Ideointivaiheessa saa unelmoida, vielä ei tarvitse miettiä toteuttamista. Nyt saa haaveilla, jos olisi kaikki maailman rahat käytössä, ”jos olisin kuningas”. Kaikista ideoista taas äänestetään (jokaisella 3 ääntä) ja kootaan 5 eniten ääntä saanutta ideaa ideakoosteeksi.

4. Todentamisvaihe

Nyt keskustellaan 5 ideasta, arvioidaan ja kritisoidaan, ollaan samaa mieltä tai eri mieltä. Nyt kaikkien viiden idean toteuttamista pohditaan pienissä työryh-missä. Nyt tulee myös realismi peliin; mikä on oikeasti mahdollista.

Lopuksi valitaan ryhmän yhteinen ehdotus, joka päätetään toteuttaa.

Onnistuneen tulevaisuusverstaan tuntee siitä, että se tarjoaa osallistujilleen iloa, vahvistaa heidän itseluottamustaan ja saa jokaisen mukanaolijan tuntemaan, että heidän ajatuksensa ovat arvokkaita ja elämänsä mielekästä.

7.1.4 Karttakävely

Karttakävely on mainio tapa tutustua lasten kanssa omaan ympäristöön konkreettisesti, ennen kuin aletaan suunnitella miten lähiympäristöä voisi parantaa. Karttakävely tapahtuu siten, että lapsilla on käytössään alueen kartta, pihan / talon pohjapiirustus, joiden kanssa he tutustuvat kävellen ympäristöön. Karttaan merkitään esim. erilaisten tarrojen avulla kaunis paikka, ruma paikka, paikka jossa pelataan ja leikitään, pelottava paikka jne.

Tällä tavalla lapsi oppii hahmottamaan millaiselta ympäristö näyttää ja mikä kaipaa parantamista tai mikä on hyvä tällaisenaan.

7.1.5 Suunnittelumato / aikajana

Aikaprospektiivin hahmottamiseksi on hyvä tehdä lasten kanssa (jos on suunniteltu esim. koko kevät), aikajana. Aikajanaan tai projektimatoon laitetaan kaikki suunnitellut päivämäärät ja teemat/aiheet. Tämä hahmottaa myös lapsille, että suunnitelma on kirjattu ylös ja ne oikeasti toteutuvat tietyn ajan puitteissa. Siihen voi myös aina palata, kun muistellaan, että mitäs me päätettiin....

7.1.6 Vastuiden jako

Suunnittelun päätteeksi on tärkeää jakaa toteutusta varten lasten ja aikuisten vastuut. Lapsille on hyvä antaa myös pieniä vastuutehtäviä toteutuksen varmistamiseksi, jottei se mene siihen, että lapset suunnittelevat ja aikuiset toimivat.

Vastuut on hyvä kirjata ylös ja olla kaikkien näkyvillä aina kokoonnuttaessa.

7.2 TOTEUTUS

Nyt on aika laittaa suunnitelmat käytäntöön. Toteutuksen aikana pidetään huolta siitä, että kaikki pääsevät osallistumaan ja kaikki ovat tietoisia mitä suunniteltiin ja mitä päätettiin yhdessä. Vastuutehtävistä pidetään kiinni ja jokainen tekee oman osansa. Lasten kanssa toimiessa on myös jätettävä jouston varaa ja tilaa uusille ideoille.

Tämä vaihe on ehkä lasten kannalta tärkein vaihe osallistavassa prosesissa. Kun suunnitelmat viedään käytäntöön, lapset näkevät, että he saavat jotain konkreettista aikaiseksi ja he ovat olleet mukana päättämässä. Vietäessä suunnitelmia käytäntöön havainnollistetaan lapsille samalla suunnittelun ja käytännön erot ja yhtäläisyydet, mikä on mahdollista ja mikä on mahdotonta. Toteutettaessa suunnitelmaa eteen voi tulla myös sellaisia asioita, joita ei olla osattu ottaa huomioon suunnitteluvaiheessa.

Toteutuksen aikana suunnitelmia on myös mahdollista muuttaa, mutta nyt on pidettävä huolta siitä, että kaikki hyväksyvät suunnitelman vaihdoksen ja että se tehdään näkyväksi. Aikuinen ei voi muuttaa yhdessä päätettyjä asioita kysymättä lasten mielipidettä.

7.3 ARVIOINTI

Suunnittelun ja toteutuksen jälkeen täytyy aina arvioida onnistumista ja jokaisen osallistumista. Arviointitilanteessa arvioidaan, miten meni, kuka teki mitäkin ja miten kukakin koki osallistuneensa. Arvioinnissa voidaan käyttää apuna projektimatoa ja tarinaviivaa.

7.3.1 Kysymyksiä

1. Ryhmätehtävä
Jokainen ryhmä nimeää kaksi asiaa, jotka se teki hyvin ja yhden, jossa sen tulisi parantaa tai jonka eteen se haluaisi työskennellä entistä kovemmin.
2. Ryhmätehtävä
 - a) mitä ryhmämme sai tänään päätökseen (ryhmätyötaitoihin liittyen?)
 - b) Mikä auttoi meitä saavuttamaan sen?
 - c) Mikä oli edistymisemme esteenä, hidasteena?
 - d) Mitä voimme tehdä paremmin seuraavalla kerralla?
3. Yksilötehtävä
 - a) Jokin tekemäni asia, jolla autoin ryhmääni.
 - b) Millaisia toimenpiteitä ryhmän jäsenet tekivät, joista oli hyötyä minulle/ryhmälleni?
 - c) Minusta tuntui todella hyvältä, kun ryhmäni jäsen...
 - d) Ensi kerralla autan ryhmääni...
 - e) Mitä ryhmäni voi tehdä paremmin ensi kerralla?

Lisää ryhmä- ja/tai yksilötehtäviä:

- Missä onnistuimme?
- Mikä ei mennyt niin kuin piti? Miksi?

- Miten tavoitteet saavutettiin / toteutuiko mitä suunniteltiin?
- Oliko lopputulos onnistunut?
- Miten ryhmä toimi?
- Mitkä tekijät auttoivat ryhmää onnistumaan?
- Mitkä tekijät hidastivat ryhmän toimintaa?
- Ketkä osallistuivat eniten? Vähiten? Miksi?
- Miten toimintaa voisi kehittää jatkossa?
- Mitä minä itse olisin voinut tehdä toisin?
- Miten kukin ryhmän jäsen auttoi parhaiten muuta ryhmää?
- Olemme todella hyviä....
- Kun joku ryhmässä sanoi idealle ”ei”, minä.....
- Minusta tuntui todella hyvältä, kun....
- Kuinka moni tunsu, että hän kuunneltiin?

7.3.2 Tarinaviiva

Tarinaviiva-arvioinnissa käydään vaihe vaiheelta läpi ryhmän eri kokoontumiskerrat ja muut vaiheet. Tämä sopii esim. jonkun hankkeen tai tapahtuman arviointiin.

ESIMERKKI

20.2. Ensimmäinen kokoontuminen

- mitä silloin tehtiin?
- millainen fiilis jäi?

28.2. Toinen kokoontuminen

- mitä tehtiin?
- millainen fiilis jäi?
- ketä oli paikalla?

5.2. Mainosten jakaminen

- kuka jakoi?
- miten kukakin osallistui?

ARVIOINNIN TULOKSET TÄYTYY KIRJATA YLÖS JA OTTAA JATKOSSA HUOMIOON SEKÄ KERTOA UUTTA RYHMÄÄ ALOITETTAESSA ARVIOINNIN TULOKSET.

7.4 ERIMIELISYYKSIÄ TAI ONGELMIA RYHMÄSSÄ

Aina osallistava ryhmäkään ei toimi niin hyvin kuin oli suunniteltu. Jotkut ryhmässä käsiteltävät asiat tai aiheet voivat aiheuttaa erimielisyyksiä osallistujien kesken tai joillakin ryhmän jäsenillä voi olla erimielisyyksiä keskenään, mikä vaikuttaa koko ryhmään.

Yhteistoiminnallinen ongelmanratkaisu:

- Määritetään ongelma eli selvitetään mistä on kysymys (keskitytään ongelmaan, ei etsitä syyllisiä).
- Käydään yhdessä läpi tilanteita, jolloin ongelmaa ei ole ollut.
- Ryhmissä voidaan käydä keskusteluja, miten ryhmät itse ratkaisisivat ongelman.
- Keskustelujen pohjalta mietitään erilaisia ratkaisumalleja ongelmaan (voidaan miettiä myös, miten vastaavat ongelmat on aikaisemmin ratkaistu).
- Tämän jälkeen esitetään ratkaisuehdotus, johon kaikki sitoutuvat.
- Sovitaan, milloin arvioidaan toimiko ratkaisuehdotus eli poistuiko ongelma (esim. seuraavassa kokouksessa). Erimielisyyksien ratkaisemisessa voidaan käyttää myös yhteistoiminnallista väittelyä.

Ristiriitatilanteessa, jossa koetellaan aikuisen kanttia, on tärkeää, että aikuiset voittavat, koska lasten täytyy voida luottaa aikuiseen. Vähitellen voidaan antaa lapsille enemmän valtaa ristiriitatilanteissa ja aikuisetkin voivat erehtyä.

7.5 PÄÄTÖKSENTEKO

7.5.1 Sitouttavan päätöksenteon menetelmä

Kun tehdään lasten kanssa joku iso yhteinen päätös, tarvitaan sitouttamista päätöksessä pysymiseen.

Sitouttaminen tapahtuu seuraavalla tavalla:

Osallistujat jaetaan pienempiin ryhmiin korkeintaan 6 osallistujaa/ryhmä.

1. MISTÄ PÄÄTETÄÄN, selkiytyy pariporinoina ja yhteisesti keskustellen

Esimerkiksi:

- Miten jokainen lapsi (ja aikuinen) voi omalla toiminnallaan edistää sääntöjen noudattamista?

2. KOKEMUSTEN KARTOITUS, mitä on jo tehty asian hyväksi?

3. TAVOITTEEN MÄÄRITTELYÄ, mihin sitoutumisen tasoon pyrimme?

taso 1 = riittää, että kaikille on kerran kerrottu säännöt

taso 2 = kaikki noudattavat yhteisesti laadittuja sääntöjä

taso 3 = seurataan yhdessä sääntöjen noudattamista säännöllisin väliajoin

4. EHDOTUKSIA: MITÄ VOISIMME TEHDÄ?

5. KÄYDÄÄN LÄPI JA LISTATAAN EHDOTUSTEN HYVÄT JA HUONOT PUOLET

EHDOTUS 1	EHDOTUS 2	EHDOTUS 3
+ -	+ -	+ -

6. YHTEISKESKUSTELUNA PÄÄTÖS (Huom. Ei äänestys!)

7. MITÄ PÄÄTETTIIN, KERTAUS

8. MITEN KÄYTÄNTÖÖN?

7.5.2 Päätöksenteon harjoitus

Lämmittely: Parin kanssa keskustellaan aiheesta: Valitse ja päätä yksi ruokalaji, jota on pakko syödä seuraavan kuukauden ajan joka päivä. Keskustellaan parin kanssa, miltä tuntui tehdä päätös. Tämän jälkeen jaetaan oppilaat 3-4 hengen ryhmiin. Keskustellaan ryhmässä siitä, minkälaisia päätöksiä on tehty tämän päivän aikana, mikä oli päivän ensimmäinen päätös.

Tavoitteiden määrittäminen: Päätetään lasten kanssa, että tällä kerralla harjoitellaan päätöksentekotaitoa ja asetetaan tälle taidolle onnistumisen kriteerit.

Yhteistoiminnallinen vaihe: Ryhmät keskustelevat siitä, millä perusteella päätöksiä yleensä tehdään, mitkä asiat vaikuttavat päätöksen tekemiseen ja kirjaavat ne ylös (esim. arvot, kavereiden mielipiteet, fyysinen olotila, raha, päätöksen seuraukset jne.).

Vaihdetaan ryhmiä ja keskustellaan, mitä kussakin ryhmässä on mietitty päätöksenteon perusteista.

Ohjaaja pyytää sattumanvaraisesti oppilaita yksi kerrallaan sanomaan yhden perusteen ja kirjaa kaikki ylös fläpille. Tämän jälkeen keskustellaan siitä, miltä tuntuu tehdä päätöksiä ja onko se vaikeaa sekä vaikuttavatko jotkut asiat muita enemmän päätöksen tekoon. Arvioidaan miltä työskentely tuntui ja mitä opimme päätöksenteosta.

7.6 NEUVOTTELUHARJOITUS

Neuvottelutaitoa tarvitaan yhteisiä asioita käsiteltäessä. Hyvä neuvottelija osaa perustella asiansa, osaa tehdä kompromisseja sekä kuuntelee muita ja osaa kertoa kuulemansa eteenpäin.

Kaikki voittaa – periaate

Lämmittely: Ohjaaja kehottaa lapsia ottamaan itselleen parin. Ohjeeksi annetaan, että toinen parista haluaa vaihtaa omia cd-levyjään esim. 5 kpl johonkin toisen omistamaan tavarahan ja parin pitää neuvottelemalla päästä kumpaakin tyydyttävään ratkaisuun. Parit sopivat keskenään kumpi on kumpi. Harjoituksen jälkeen käydään keskustelua miltä tuntui ja päästiinkö sopimukseen.

Tavoitteiden määrittäminen: Kerrotaan lapsille, että tällä kertaa harjoitellaan neuvottelemista.

Yhteistoiminnallinen vaihe: Jaetaan 4 hengen ryhmiin. Ohjeeksi ryhmille annetaan: Olette lähdössä yhteiselle lomamatkalle. Kaksi teistä haluaa lähteä risteilylle ja kaksi Lappiin vaeltamaan. Parit sopivat keskenään pariin.

Parit keskustelevat ensin keskenään ja kirjaavat ylös mahdollisimman monta hyvää asiaa miksi ehdottomasti koko ryhmän kannattaa lähteä Lappiin/risteilylle. Tämän jälkeen ryhmän jäsenet kertovat toisilleen omat perustelunsa. Perusteluiden jälkeen ryhmän tulee keskustelemalla löytää yhteinen matkakohde, jossa on mahdollisimman monta hyvää puolta kummastakin kohteesta. Kohteen tulee olla jompikumpi annetuista tai sitten kompromissi eli uusi kohde, joka täyttää kummankin parin toiveet.

Ohjaaja pyytää sattumanvaraisesti jokaisesta ryhmästä yhtä kertomaan neuvottelun tulokset. Käydään läpi miltä tuntui, oliko vaikea keksiä perusteluja? Oliko vaikea/helppo kuunnella toisen perusteluja tai luopua omasta valinnastaan? Mikä oli vaikeinta?

Millainen on hyvä neuvottelija?

- Osaa perustella asiansa
- Kuuntelee muiden mielipiteitä ja perusteluja
- Puolustaa omaa mielipidettään
- On valmis tekemään kompromisseja

7.7 KUUNTELUHARJOITUS

Kuuntelutaitoa on myös mahdollista harjoitella. Joskus on hyvä tehdä kuuntelu ”näkyväksi” ja tarkkailla omaa toimintaa sekä miettiä hyvän kuuntelijan ominaisuuksia ja niiden merkitystä esim. omassa luokassa tai oppilaskunnan hallituksessa.

Lämmittely: Ohjaaja kehottaa jokaista oppilasta ottamaan itselleen parin ja istumaan tämän kanssa vastakkain. Annetaan ohjeeksi, että jokainen puhuu 1 minuutin ajan parinsa kanssa yhtä aikaa opettajan ilmoittamasta temasta (esimerkiksi paras tv-ohjelma, urheilija jne.) Molemmat siis puhuvat, mutta kumpikaan ei kuuntele.

Keskustellaan parin kanssa 1 minuutti siitä, miltä kokemus tuntui.

Parit sopivat keskenään kumpi aloittaa. Teema pysyy samana, mutta vain toinen puhuu ja toinen kuuntelee tarkasti siten, että pystyy kertomaan parilleen, mitä kuuli tämän sanovan. Aikaa kertomiseen 1 minuutti. Kuuntelija ”palauttaa” kuulemansa (1 min).

Vaihdetaan osia ja tehdään harjoitus uudestaan. Käydään keskustelua miltä nyt tuntui.

Tavoitteiden määrittäminen: Kerrotaan lapsille, että tällä tunnilla harjoitellaan kuulemista ja asetetaan tälle taidolle onnistumisen kriteerit.

Yhteistoiminnallinen vaihe: Ohjaaja pyytää jokaista miettimään, mistä tietää, että joku todella kuuntelee. Muutaman minuutin kuluttua parit keskustelevat keskenään.

Parit muodostavat neljän hengen ryhmät, joissa kukin keskustelun pohjalta kirjaa ylös hyvän kuuntelijan tuntomerkkejä. (3-5min).

Ohjaaja pyytää sattumanvaraisesti yhtä oppilasta kerrallaan sanomaan yhden ajatuksen ja kirjaa sen samalla fläpille.

Päätetään harjoitella yhdessä kerättyjä taitoja. Sovitaan, että yksi kustakin ryhmästä toimii tarkkailijana (apuna voi käyttää esim. tukkimiehen kirjanpitoa) ja valmistautuu raportoimaan kuulemaansa ja näkemäänsä.

Harjoituksen jälkeen keskustellaan miltei työskentely tuntui. Mitä havaitsit itsestä ja muista? Mitä muita taitoja opimme kuuntelun lisäksi?

Millainen on hyvä kuuntelija?

- Kuuntelee mielellään, kun muut puhuvat
- Rohkaisee toisia puhumaan (esittämällä kysymyksiä ja kehottamalla jatkamaan)
- Kuuntelee kaikkia ihmisiä yhtä mielellään
- Katsoo puhujaa silmiin
- Rohkaisee puhujaa ilmeillä ja eleillä
- Sallii toisen puhua loppuun

7.8 VÄITTELYHARJOITUS

Väittelytaitoa tarvitaan, jotta osattaisiin olla eri mieltä asioista riitelemättä. Väittelemine ei siis tarkoita riitelemistä vaan väittelyssä esitetään perusteluja, kuunnellaan toisten näkökulmia ja tehdään kompromisseja.

YHTEISTOIMINNALLINEN VÄITTELY

Yhteistoiminnallisen väittelyn tavoitteena on vahvistaa perustelujen esittämisen taitoa ja toisen näkökulman hyväksymisen taitoa. Tavoitteena on osata tehdä kompromisseja väiteltävistä aiheista. Tätä harjoitusta voidaan käyttää esim. tulevaisuusverstaiden pohjalta syntyneiden 3-5 parhaan idean perustelemiseksi.

Erilaisia vaihtoehtoja väitteiksi:

A: Hankitaan kerhoon jalkapallomaalit

B: Hankitaan kerhoon kiipeilyteline

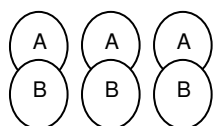
A: Pidetään liikuntapäivä

B: Pidetään taidepäivä

Ryhmiin jako:

Jako A, B -ryhmiin. Etsiydytään kolmen hengen ryhmiin = 3 A:ta ja 3 B:tä.

Asetetaan tuolit vastakkain.

Perustelujen kerääminen:

Vetäydytään oman ryhmän kanssa keräämään perusteluja, yksi toimii kirjurina.

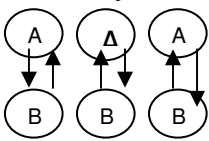
Rikastaminen: Etsi saman kirjaimen pari A-A, B-B ja kerro teidän ryhmänne perustelut.

Perustelujen kertominen:

Kerrotaan muilta kuullut perustelut omalle ryhmälle.

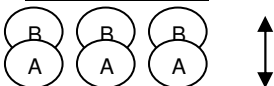
Väittelystrategia:

A:t keskenään ja B:t keskenään neuvottelevat miten aikovat väittelyssä edetä, millä väitteellä aloitetaan, kuka aloittaa jne.

Väittely:

Väittely alkaa. Kannustetaan äänen käyttöön ja rohkeaan väittelyyn. Aikaa n. 10 min.

→ KIITOS!!! JÄMÄKKÄ LOPETUS.

Takinkäntö:

A:t ovatkin B -väitteen omistajia ja B:t ottavat A:n väitteen. Vaihdetaan fyysisestikin paikkoja.

Perusteiden kerääminen:

Perusteiden kerääminen uudelle väitteelle omassa ryhmässä. Aikaa muutama minuutti.

Uusi väittely:

Aikaa n. 6 min.

Yhteisymmärrys:

Tuolit siirretään rinkiin. Yhteisymmärrys, sopimus, konsensus. Jatketaan keskustelua, nousiko joitakin ituja, joista voisi olla yhteisymmärrys.

Kokemusten purku

Kalvolle / fläpille on piirretty visuaalisesti menetelmän vaiheet.

Miltä väittely tuntui?

Mitä tapahtui alussa?

Miltä takinkäntö tuntui?

Mitä tapahtui lopussa?

Vaiheesta toiseen siirrytään jämäkästi. Harjoitus tarvitsee selkeää johtajuutta ohjaajalta!!!

Millainen on hyvä väittelijä?

- Osaa perusteella oman väitteensä ja mielipiteensä
- Kuuntelee vastapuolen puhetta
- Osaa tarttua vastaväitteen epäkohtiin
- Vastaa väitteeseen esitettyihin epäilyihin perustellusti

7.9 KESKUSTELUT

Isossa ryhmässä toimivia keskusteluryhmiä ovat pari tai 3-5 oppilaan ryhmät riippuen tehtävästä ja keskusteluajasta. Kysymyksen tai keskustelutehtävän tulee olla rajattu ja selkeä. Ryhmälle annetaan ensin asiaa avaava porina-aika ja sitten erikseen ratkaisuehdotusten koontiaika. Samalla ryhmä valmistautuu siihen, että kuka tahansa ryhmästä voi toimia ryhmän ehdotusten esittäjänä.

Purku tapahtuu siten, että joku ryhmäläinen kertoo yhden ryhmän ehdotuksen kaikille. Kierrosta jatketaan niin kauan kun jollakin ryhmällä on uusia ajatuksia tai ideoita esitettävänä. On hyvä antaa ryhmän kertoa vain yksi asia kerrallaan niin, että kaikki jaksavat kuunnella jokaisen ryhmän mielipiteen.

Jos ryhmän on vaikea päästä keskustelujen alkuun, voidaan antaa lämmittelyaihe eli joku helppo ja lapsia kiinnostava aihe, josta on helppo keskustella.

7.10 TUTUSTUMINEN

Harjoitusten tavoitteena on luoda ryhmään turvallinen ilmapiiri. Tutustuminen auttaa hyvän ilmapiirin ja avoimen keskustelun syntymistä. Ryhmässä vahvistetaan positiivista tuttuuden tunnetta ja yhdessä toimimisen taitoja. Tavoitteena on kokemus, että ollaan samassa veneessä pohtimassa yhteisiä asioita.

7.10.1 Tutustuminen

1) Puhu viereisen kanssa ja esitele toinen.

2) Muodostetaan kolmen hengen ryhmät. Keskustellen etsitään joku ryhmän jäseniä yhdistävä asia. Esitellään toinen muille ja kerrotaan, mikä meitä yhdistää.

3) Kolmen hengen ryhmän jäsenet kertovat itsestään muutaman asian, jossa ovat erityisen hyviä. Kerrotaan vahvuudet hyvin liioitellen. Esitellään viereinen koko ryhmälle ja liioitellaan samalla tavalla vahvuuksien kertomisessa.

4) Nimien kertaus.

Etsitään itselle vieras pari. Laitetaan kaikille nimilappu esim. maalarinteipistä. Kävellään ympäriinsä pareittain osoitellen muita ja ääneen hokien muiden nimiä. Jos pari ei muista jonkun nimeä, he menevät katsomaan nimilappua. Kuljetaan nimiä opetellen, kunnes ajattellaan osattavan ne. Lopuksi seisotaan piirissä ja vapaaehtoinen pari sanoo ääneen kaikkien nimet. Aplodit. Saman voi toteuttaa myös istuen.

5) Nimien bongauslista

Paperille on numeroitu rivit 1-10. Rivit ovat paikkoja nimille. Lähdetään hakemaan paperiin itselle tuntemattomien oppilaskunnan jäsenten nimiä ja kuittauksia. Kysytään samalla jokin yhdessä sovittu kysymys, esim. oman koulun yksi hyvä puoli tai itseä koskeva kysymys, esim. mitä teen mielelläni koulussa tai lempiväriini.

Seuraavalla kerralla voidaan bongauslistalle tehdä jatkolista niin, että kaikki ovat keränneet kaikkien nimet. Kysymys voi olla esim. kerro yksi asia, miten toimii hyvä oppilaskunta, kerro yksi pelisääntö, mikä auttaa oppilaskuntaa toimimaan hyvin tai kerro yksi asia, mitä oppilaskunta tekee.

7.10.2 Yhteinen tavoite

1) Ryhmä voi lähteä viikon lomalle. Mietitään yhdessä, mikä olisi oman ryhmän kaikkien jäsenten mielestä mukava lomaviettotapa. Kerrotaan yhdessä.

2) Ryhmä saa lottovoiton ja päättää antaa siitä osan hyväntekeväisyyteen. Pohtikaa mihin antaisitte ja miksi. Kerrotaan oman ryhmän päätös muille.

3) Keksikää ryhmällänne sopiva nimi ja tehkää sille logo.

4) Keskustellaan pienryhmissä mitä seuraava tarina tarkoittaa:

Mies kulki rakennustyömaan ohi ja kysyi kivenhakkaajalta: ”Mitä te teette?” Kivenhakkaaja vastasi ”Me hakataan kiviä.” Mies jatkoi kulkuaan ja kysyi seuraavalta kivenhakkaajalta ”Mitä te teette?” Kivenhakkaaja vastasi epäröimättä: ”Me rakennamme kirkkoa.”

Ryhmän jäsenet keskustelevat, mitä tärkeää he löysivät tarinasta. Pohdintaa jatketaan yhteiskeskusteluna. Mietitään pienryhmissä tai yhdessä, miten viesti on sovellettavissa oman ryhmän työskentelyyn ja miten sen pitäisi konkreettisesti näkyä.

7.10.3 Ryhmien muodostamistapoja

A) Tuttuus-vieraus

1. Etsi itsellesi ryhmäläiset, joita et vielä tunne
2. Etsi itsellesi ryhmäläiset, joiden kanssa et ole vielä jutellut tänään
3. Etsi itsellesi ryhmäläiset, jotka ovat kaikki eri luokalta
4. Muodostakaa ryhmä, jossa on yksi aiheeseen perehtynyt

B) Satunnaisotanta

Jako x:ään. Ykköset muodostavat oman ryhmän, kakkoset oman jne. Jos halutaan esim. 18 hengen oppilasjoukosta kolmen hengen ryhmiä, tehdään jako kuuteen. Ykköset voivat nostaa yhden sormen ylös, kakkoset kaksi jne. tai haetaan huutelemalla oman ryhmän jäsenet.

C) Parista ryhmäksi

1. Etsi itsellesi pari. Muodostakaa kaksi paria yhdessä neljän hengen ryhmä.
2. Etsi itsellesi pari. Etsikää toinen pari, joka on jollakin perusteella erilainen.

D) Yksi ryhmä hajaantuu

Yhden ryhmän jäsenet hajautuvat ja muodostavat kukin ympärilleen kolmen hengen ryhmän tai yhdessä pöydässä istuvat hajaantuvat ja keräävät ympärilleen uudet ryhmät.

E) Palapeli

Postikortit on jaettu neljään osaan. Palat asetetaan väärinpäin lattialle tai pöydälle. Jokainen ottaa yhden palan ja etsii kortin muut palat. Ehjä kortti muodostaa ryhmän.

F) Ominaisuudet, värit

Jakaannutaan 3-4 oppilaan ryhmiin sukkiin värin, puseron värin, nappien lukumäärän, hiusten värin, samalla alkukirjaimella alkavan nimen mukaan, tänään aamiaiseksi syömi- sen, montako tuntia on tänään, samassa/eri kuussa syntyneet ym. perusteella. Värejä voi- daan etsiä puhumatta, vain liikkuen ja etsien, kun taas lukumääriä ym. huudellaan etsiessä omaa ryhmää.

LÄHTEET

Gretschel A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin.

Gretschel A. 2003. Miten arvioida osallisuusprojektin laatua? Tarinaviivaopas. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Hanhivaara P. 2006. Maailmaa syleilevä osallisuus – osallisuuden suhde kouluun. Nuorisotutkimus 3 / 2006 (s. 29-38).

Kiili J. 2006. Lasten osallistuminen ja kansalaisuus. Nuorisotutkimus 3/2006 (s. 43-48).

Leppilampi A. & Piekkari U. 1998. Terve, Terve! Opitaan yhdessä oppimisen ja elämisen taitoja.

Vesikansa S. 1998. Iloisina yhdessä. Opas lapsiryhmän ohjaajille. Helsingin kaupunki Nuorisoasiainkeskus.